

A bükkmagtermelő állományok felülvizsgálata csak 1958 óta van folyamatban. A terepnehézségek az állományok felülvizsgálatát megnehezítik. Bejárásuk és felkutatásuk munkaigényes, fáradságos feladat. Eddigi inkább ötletszerű kijelölésük helyett az egyes jellegzetes erdőtipusok konkrét felkeresése és erdőgazdasági tájanként tervszerű területi megoszlásra lesz szükség. Területüket még nagyban fokozni kell.

A magtermelő állományok országos arányát az alábbi táblázatban láthatjuk:

3. táblázat

Fafaj	Országos stat. összesítő (1958) területi adata, ha	Magtermelő állomány kiterjedése a fafaj országos területének	
		ha	%-ában
Kocs. tölgy	87 454	1831	2,1
Ktalantölgy	156 391	1311	0,8
Bükk	80 208	1341	1,7
Akác	138 567	1214	0,9
Fenyők	66 915	3131	4,7

A táblázatban a kijelöletlen és felülvizsgálatlan egyéb fafajok (cser, gyertyán, kőris, hárs, éger stb.) nem tüntettük fel. Jól látható a kocsánytalantölgy magtermelő állományainak lemaradása, az akác elégtelensége. Mivel az országos összesítőben hazai nyárák külön nem szerepelnek, összehasonlításra nem volt mód.

Végezetül megállapíthatjuk, hogy magtermelő állományainkkal kapcsolatos kérdéseket teljes mértékben még nem oldottuk meg. Maggazdálkodásunk fejlesztése jórészt a magtermelő állományok kezelésén és felhasználásán alapszik.

A jövő teendői: az állományok általános revíziója, további kijelölések tervszerű megszervezése, a kezelési mód fejlesztése — különös tekintettel az útfeltárára —, a megbegyűjtés technikai fejlesztése és a származás szerinti magfelhasználás megnyugtató megoldása.

Alföldfásítás—nyárlásítás Szolnok megyében

TÓTH KÁROLY erdőmérnök

A mai Szolnok megye területe közel 1 millió kh (pontosan 964 625 kh) kiterjedésével a Tiszántúl legmélyebb, alföldi részét foglalja magában; a Nagykunságot, Jászságot, a szolnoki löszhátat és a Közép-Tisza menti vidékeket. Történelmileg az 1876-os általános közigazgatási átrendezéskor alakították meg, az azelőtt független és kiváltságos Nagykun kerületből, Jászságból és egykori Külső-Szolnok megye egy részéből, mely kerületektől való eredetét egy ideig külsőleg is megőrizte, nevezvén Jász-Nagykun-Szolnok vármegyének. Ma már teljes egységgé olvadt össze, neve is egyszerűen Szolnok megye lett.

Az egész megye arculatára rányomta bélyegét az évszázadokkal ezelőtti időkben lezajlott sorozatos pusztítás; a tatáruláskor, a török hódoltság idején, majd a rációk átvonulása alkalmával az amúgy is gyér lakosságát e vidéknek kiirtották, a földek százezer hold számra műveletlenül, parlagon maradtak. Még másfél évszázaddal ezelőtt is jóformán a megye egész területén a szabályozatlan Tisza, Zagyva, Kőrösök és Berettyó folyók uralkodtak, a táj ezeknek árterülete volt, nádas, mocsárvilág alakult ki, nem adván alkalmat más foglalkozási ágak kialakulására, mint halászat, pákászat és a száraz szigeteken rideg állattartásra. Belterjes mezőgazdálkodásról, állattenyésztésről szó sem lehetett.

Erdőgazdálkodási szempontból vizsgálva a vidék arculatát ugyanilyen rideg, viszszariasztó képet kapunk, még egy-két évszázadnyi időre visszatekintve is. Hiteles földirati adatok alapján 1850-ben: a Jászságban 2488 kh 749 négyszögöl, a Nagykunságban semmi, Külső-Szolnok megyében 200 kh 1075 négyszögöl erdő, tehát a mai Szolnok megye területén összesen 2689 kh. 224 négyszögöl erdő volt feltalálható, s ez megfelel 0,28%-os erdőösültségi aránynak.

Még majdnem egy fél évszázaddal későbbi erdőösszeírás is (az 1885. évi) — melyet *Bedő Albert* készített —, csak 5215 kh erdőt mutat ki Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében (0,5%), melyben valószínűleg már a fasorok is benne foglaltanak.

A megye erdőültetési helyzete lényegében a későbbi időszakban sem változott egészen a felszabadulás idejéig, amikor a háború okozta pusztítások következtében kb. 4700 kh-ra csökkent, leginkább idős, értéktelen rontott erdő hagyatékával indult meg egy új, hatalmas léptekkel haladó alföldfásítási folyamat, melynek eddig eltelt 15 éves időszakát kívánom értékelni. Elsősorban számszerű adatok felsorolásával ismertetem az elmúlt 15 év erdőtelepítéseinek és fásításainak mennyiségét.

A felszabadulás után népi kormányzatunk is látta Szolnok megye erdőültetési vonatkozásban tarthatatlan állapotát és évről évre a legnagyobb összegű telepítési — fásítási hitelek bocsátotta rendelkezésre a nagyarányú tervek valóráváltásához. Az első 3 éves terv idején a népgazdaság erejéhez képest ezek a hitelek még kisebb mértékűek voltak, a tervszerű és nagyarányú telepítések lényegében a Szolnoki Állami Erdőgazdaság önálló megalakításának idejével (1950. év) kezdődtek meg. Az Erdőgazdaság személyzeti állományán belül fokozatosan kialakult egy alföldfásítói szakcsoport, s ez több-kevesebb sikerrel küzd a természettel, a termőhely mostohaságával, a korszerű belterjes erdőgazdálkodás meghonosításáért.

Az erdőtelepítések és fásítások mennyiségét, valamint az évenként e célokra felhasznált beruházási hitelek az alábbi 1. és 2. táblázat mutatja.

Erdőtelepítések

1. táblázat

1950—1960.

Telepítés éve	1950/51	51/52	52/53	53/54	54/55	55/56	56/57	57/58	58/59	59/60	Összesen
Mennyisége, ha	315	520	934	1834	174	674	87	320	444	1 845	6 728
Beruházási hitel m./Ft	1496	3656	5802	9828	7196	11 674	7979	6804	11 340	20 223	86 028

Fásítások

2. táblázat

1950—59.

Fásítás éve	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	Összesen
Mennyisége, ha	30	106	766	1603	1895	370	898	1035	1683	1317	9 703
Beruházási hitel, m./Ft	—	442	1098	1061	1815	1751	3038	2796	5692	6660	24 353

Mindkét táblázat adataiban csak az új fásítások szerepelnek, a pótlások nem. Az erdőtelepítési táblázat 1959/60 gazdasági évi rovatában tervadatok szerepelnek, melyek teljesítése biztosítottak látszik, az őszi terv már túl van teljesítve.

A fásítási táblázat 1950-től kezdve magába foglalja az összes fásító közületeket. (Leg. Bizottságok, Tanácsok, Termelőszövetkezetek, egyéni fásítók), de az Állami Gazdaságok, Vízügyi Igazgatóság KPM-szervek fásításait csak 1954-ig mutatja, azóta ezeknek a szerveknek önálló elszámolásuk van. Ezek közül csak a Vízügyi Igazgatóság fásítása számottevő, amely főleg az árvízvédelmi fűzesek létesítésére korlátozódott (2244 ha fűzest létesített, összesen 21 millió Ft beruházási hitelből) állományszerű fásításokat egyéb lombfákkal nagy tételben az 1959-es évben végzett; mintegy 1500 ha nyárfásítást, 11 millió Ft beruházási összeggel.

Végeredményben tehát a Vízügyi Igazgatóság fásításait is beleszámolva, 10 év alatt 20 119 ha új erdőtelepítés, fásítás történt Szolnok megyében 142 millió 381 ezer forint beruházási összeggel.

Akár az erdőtelepítés, akár a fásítás 10 éves táblázatát részleteiben vizsgáljuk meg érdekes hullámváz tapasztalható.

Az első két év egyenletes területnövekedés után 1953—54-ben mind a telepítések, mind a fásítások mennyisége mintegy ugrásszerűen, az előző évekének három-négyeszeresére növekedett. Ennek a jelenségnek főleg mezőgazdaságpolitikai magyarázata van; ugyanis ebben az időszakban csúcsosodott ki a faluról való munkaerővándorlás városba, a földek ezer hold számra műveletlenül maradtak, s ezeket az államerdészet szívesen átvette erdőtelepítésre, fásításra, melyhez a megye vezető szervei is hozzájárultak, ismervén erdőültetési elmaradásunkat.

1954—55-ben az újonnan alakult termelőszövetkezetek egyre jobban megerősödtek és az elhanyagolt földeket művelés alá fogták.

Az 1956—57-es évek feladatai csak mérsékelték lehettek, az ellenforradalom következtében meggyengült népgazdaság gazdasági erőforrásaihoz képest még ezek is igen szép teljesítménynek számítanak.

1959-ben Szolnok megye dolgozó parasztsága teljes egészében a szocialista mezőgazdaságot választotta, termelőszövetkezeti megye lett. A gazdálkodási formában beállt változás maga után vonta a földterületek műszaki rendezését is. Minden községben felmérték a rendelkezésre álló földeket, számbavették a tsz-ek szükségleteit stb.

és a legtöbb helyen kijelölték a fásításra alkalmas részeket is. Etekintetben igen nagy segítségére volt az Erdőgazdaságnak az MSZMP szolnok megyei Bizottsága és a Megyei Tanács, már a földrendezést megelőző időben határozatot hoztak az erdőterületek növelése érdekében. Így a földrendezési eljárások folyamán 1959. évben összesen közel hatezer kh. mezőgazdasági művelésre különböző okok miatt alkalmatlan területet adtak át erdősítés céljára a földrendező bizottságok államerészeti kezelésbe. Ez a hirtelen bekövetkezett területfelfutás már a grafikon utolsó évében jól megmutatkozik a második csúcscérték elérésében. Feladat tehát ismét van, s ez a jövőben szintén növekedni fog, különösen a termelőszövetkezeti fásítások vonalán.

A kisújszállási kísérleti tetep hétéves erdősávja óriásnyár kimagasló koronaszinttel

A kisújszállási kísérleti telep hétéves erdősávja öntöző csatorna két oldalán

A legújabb adatok alapján a Szolnok megyei Állami Erdőgazdaság összes területe 11 021 ha, ebből 7773 ha van állománnyal borítva (70%). Ebből üzemtervezett erdő 4892 ha (63%).

Erdőgazdasági méretekben gondolkozva ez az erdőterület igen kevésnek számít, de ha emellett azt is tudjuk, hogy ez a kevés erdő a megye közel egymillióholdas kiterjedésén szétszórtan több száz helyen fekszik kisebb-nagyobb darabokban, valamint összehasonlítjuk a mai állapotot a 15 évvel ezelőttivel, amikor jóformán a semmiből indultunk, akkor látjuk igazán, micsoda értéket képviselnek. Szolnok megye összes erdőterületének 1960. január 1. állapotának megfelelő mennyiségét az alábbi táblázat mutatja:

3. táblázat

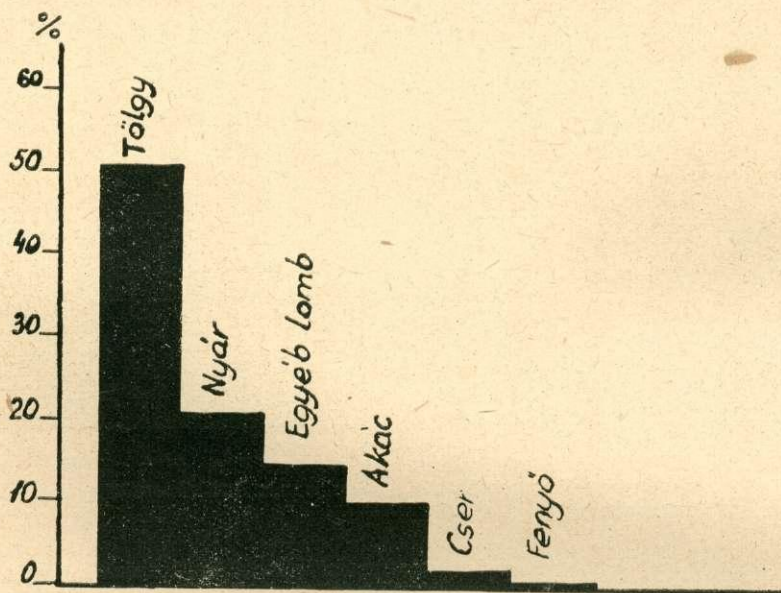
Szolnok megye erdőterületei
1960.

Megnevezés	Erdőterület		% arány a megye területéből
	Ha.	kh.	
Erdőgazdasági üzemi erdők	7 773	13 525	1,4
Fásítások (Tanácsok, Leg. Biz. TSz)			
Áll. Gazd.	5 873	10 219	1,1
Vízügyi Igazg. erdői	3 861	6 718	0,7
Összesen	17 507	30 462	3,2

A 10 év alatt végzett összes fásítások összegéből (9703 ha) levonásba helyeztem a fasorok területének 80%-át (3803 ha fasor), mivel a nagyarányú állati és emberi károsítás következtében kb. 80%-ra becsülhető azok pusztulása, így 5873 ha meglévő fásítást szerepeltetek. A Vízügyi Igazgatóság területi adata magába foglalja az árvédelmi fűzeseket, csatorna menti fásításokat és egyéb mentett oldali erdőket egyaránt.

Az összesítő táblázat adatai szerint tehát jelenleg Szolnok megyében összesen 17 507 ha erdő, erdősáv, fásor, facsoport van, ez a megye területének 3,2%-át jelenti. Vagyis az 1945. évi 0,47%-os erdősültségi arányt rövid 15 év alatt megfeszített munkával annak közel hétszeresére, 3,20%-ra sikerült növelni. Természetesen ezzel az eredménnyel távolról sem vagyunk megelégedve és nem fogunk itt megállni, a megye vezető szerveinek határozata szerint évenként ötezer kh. új erdőtelepítést és fásítást kell végeznünk a megyében, s erre a lehetőségek meg is vannak.

A számszerű, mennyiségi adatok ismertetése után a végzett erdőtelepítések belső szerkezetével, a fafajmegválasztás és a nyárfásítás kérdéseivel is foglalkozni kívánok. Ezen kérdéseket megelőzően azonban röviden vázolom a megye területének termőhelyi adottságait.

Üzemi erdők fafajmegoszlása

Erdészeti táj- és termőhely vizsgálat alkalmazásával Szolnok megye területén négy tájat különböztethetünk meg (dr. Babos Imre által meghatározott erdőgazdasági tájak) az alábbi arányokkal:

3. Táj	Nagykun-Hajdúhát	cca 65%
13. Táj	Jászság	20%
14. Táj	Mátra-Bükkalja (Szolnoki löszhát)	10%
7. Táj	Tiszahullámtér	5%

A megyében előforduló fent említett négy erdőgazdasági táj részletes éghajlati, talajtani stb. ismertetésébe nem bocsátkozom, mivel dr. Babos Imre *Magyarország táji erdőművelésének alapjai* című munkájában mindezek részletesen ki vannak dolgozva.

Általános jellemzője a Szolnok megyei termőhelyeknek mind a négy tájon belül — mely jellemző tényezők döntő mértékben befolyási gyakorolnak az erdőtelepítések, fásítások fafaj megválasztására — a következők:

Átlagos évi csapadék 500—540 mm (de előfordult 312 mm minimum is), évi középhőmérséklet 10,4 C°.

A talaj nagy része a réti agyag, kisebb része a mezőségi talajok típusába tartozik, kötöttsége 50 Ak-on felüli (a Tisza hullámtérében nem egy helyen előfordul százon felüli kötöttség is!) hy értéke 3,5—6% között, 5 h-ás kapilláris vízemelés 0—20 cm. A talajok tápanyagtartalma általában kielégítő, vastag 0—60 cm humusztartalmú

feltalajréteg elég gyakori. A talajoknak ezt az értékelését sajnos nagyon lerontják a lépten-nyomon előforduló, sokszor tízezer holdakban összefüggő, olykor kisebb foltokban jelentkező szikések, meszes-szódás szik és kilúgozott szikések egyaránt. A szikésedés számtalan esetben szemmel láthatóan a feltalajban megmutatkozik, ezen felül a megyékben előforduló összes talajtípusok alatt megtaláljuk a szikes altalajréteget, 30—80—120 cm mélységben. Erdészeti kultúrák telepítésénél pedig az altalaj kémhatása sokkal inkább döntő tényező, mint például mezőgazdasági kultúráknál, ugyanakkor veszélyes is, mert a rejtett állapotban található szik megtéveszti a fafajokat választó erdészt, s ennek következménye sok ezer hold rontott erdő lehet. Ma már ezt a kötelező talajvizsgálatok nagyrésztben megakadályozzák.

A mezőtúri Legeltetési Bizottság nyolc-
éves fásítása ksT, A, óNy fafajokkal

A kisujszállási Új Élet tsz mezővédő
erdősávjai ksT, nH, óNy, Ki fafajokkal

A talajvíz mélysége általában 2 m alatt van, igen sok helyen előfordul azonban 10—15 m mélységben is, s ez a körülmény szinte lehetetlenné teszi a fás kultúra meghonosítását. A termőhelyi adottságok rövid vázolója után a következő táblázatból vizsgáljuk meg a fafajmegválasztás helyességét:

4. táblázat

Üzemi erdők fafaj- és korosztály-megoszlása, 1960

Év	Fafaj	Tölgy	Cser	Akác	Nyár	Egyéb lomb	Fenyő	Összesen
		hektár						
1—10		3826	266	487	1474	941	34	7028
11—20		79	1	201	82	43	1	407
21—30		47	4	55	50	55	4	215
31—40		6	1	—	—	39	—	46
41—60		15	1	1	—	52	1	70
61—80		1	1	—	—	5	—	7
Összesen		3974	274	744	1606	1135	40	7773
%		51	3,5	10	21	14	0,5	100

Fenti táblázatba foglalt adatok az erdőrendezés 1957. évi érvényes adatainak és az utolsó két év telepítési adatai összegezéséből származnak.

A fafajmegválasztás nemcsak az erdőtelepítésekre, hanem az erdőnkívüli fásításokra is megközelítően vonatkozik, amelyekről pontos adatokat csak üzemtervezésük után várhatunk, persze ez egyre sürgetőbb feladat.

A kocsányostölgy 51%-os térhódítása teljesen reális, ismerve a termőhelyi adottságokat, a domináló fafaj megválasztása megyénk erdőtelepítésénél helyes volt. A 8—10 éves fiatal tölgyesek eddigi fejlődése még egészen mostoha talajokon is kielégítő (pl. Apavára, Kunhegyes, Öcsöd stb.), sőt a hegy- és dombvidéki tölgyeknél is nagyobb növekedési erélyt mutatnak. Ennek magyarázata elsősorban a viszonylag vastag termőrétegben és a talajok gazdagabb tápanyagtartalmában rejlik, de feltétlenül hozzájárul jobb fejlődésükhöz a jó talajelőkészítés elvégzése és 5—6 éves korukig történő talajápolásuk; ezeket a feltételeket hegyvidékeken nem mindenkor lehet biztosítani.

A csertölgy 3,5%-os jelenléte főleg kísérleti próbálgatásaink következménye — példának véve a püspökladányi szikkisérleti telepen található cseres elég jó fejlődését; főleg a száraz, meszes altalajú foltokba, makkvetés formájában telepítettünk csert.

Tiszaörs Községi Tanács egyéves nemesnyár fásítása feltört nádas helyén

Tiszaörs Községi Tanács kétéves fásítása nemesnyár, fehérsnyár, fehérfűz fajajokkal

Az akác 10%-os aránya a jelenleg államerdészeti kezelésben levő területek termőhelyi körülményeit figyelembe véve kb. megfelelő, de a távlatiakban ezt az arányt feltétlenül növelnünk kell legalább 15%-ra, mivel akáctermőhellyel rendelkezünk és a helybeli dolgozó parasztság igen nagyra értékeli közismert előnyét sokoldalú hasznosítása miatt. E törekvésünk érvényesítésére különösen a termelőszövetkezeti fásítások vonalán lesz lehetőségünk.

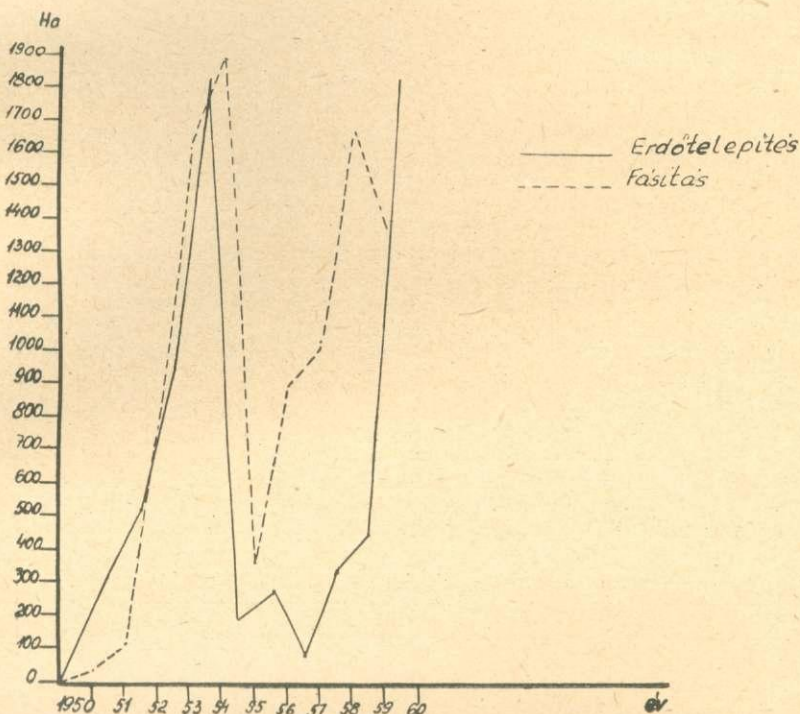
Az „Egyéb lomb“ gyűjtőfogalom alatt főleg a tölgyek elegyfái szerepelnek (kőrisek, juharok, szilek, fekete-dió stb.), amelyeknek külön-külön állományalkotó jelentőségük nincs, de nem is lehet. Második és harmadik koronaszintet alkotnak, sőt az amerikai kőris ártérben még a cserjeszint szerepét is ellátja.

A mintegy 40 ha. fenyves főleg feketefenyő és kismértékben erdeifenyő a jász-sági homokon található meg (Jászberény, Jászfelsőszentgyörgy), eddigi fejlődésük kielégítő. Nagyobb mennyiségű homokterületek fásítása esetén megyénkben is számításba jöhetnének főfafajként.

A nyárákat utoljára hagytam, mivel ezt a témát külön is tárgyalni kívánom. Mióta a nyárfásítás kormányprogram és tudjuk, hogy egész népgazdaságunk további fejlődésére kihat e program megvalósítása, elég sokat töprengünk és vitatkozunk a nyárák telepítési aránya tekintetében megyénk területén. A közölt táblázatban kimutatott 21%-os arány a sokévi átlagot figyelembe véve a mi termőhelyi körülményeink között nem mondható rossznak. Mégis, mai képzettségünk és tudásunk birtokában talán több helyre nyárákat telepítenénk azok közül is, ahová tölgyet tettünk, mert pillanatnyilag döntő szempont a rövidebb vágásforduló alatt megtermelt nagyobb mennyiségű fatömeg. Fiatal tölgyeseinket legalább is teljesen tele tudtuk volna tüzelni előhasználati nyárákkal, s erre ma már nincs mindenütt lehetőségünk.

Az elmúlt két évi telepítések és fásítások során a nyárfásítás jóval magasabb arányban szerepelt, mint az elmúlt 10 év átlagában, elérte a 30—35%-ot is. Az arány növelésének lehetősége nemcsak azzal magyarázható, hogy ma már alaposabb szakismereteink, laboratóriumi felszereléseink vannak, hanem azzal is, hogy a tervezésnél „szelektáljuk“ a rendelkezésünkre álló területeket és előrehozzuk a nyárfásításra alkalmasabbakat. Ezt a módszert még egy pár évig követni lehet, de számolnunk kell azzal — a jelenlegi birtokviszonyok figyelembevételével —, hogy utána hirtelen csökkenés fog bekövetkezni. Fásítási vonalon a nyárak magasabb aránya huzamosabban, mondhatnám állandóan megtartható, mivel a mezővédő erdősávok hálózata a jó minőségű mezőgazdasági talajokon is áthalad, amelyekre igényesebb nemesnyárak is jól telepíthetők.

Erdőtelepítések és Fásítások 1950 - 1960

Teljesen külön kell foglalkozni a folyók, főleg a Tisza hullámterének kérdésével, s ennek a problémának közeljövőben történő megoldása nélkül nem látom biztosítottnak a 15 éves nyárfásítási program sikeres végrehajtását. Szolnok megyében a Tisza eléggé szeszélyesen kanyarog és holt ágaival több ezer holdas szigeteket ölel át, árterületévé téve azokat. Ilyenek pl. fentről lefelé haladva Abádszalók, Tiszabura, Tiszaroff, Tiszasüly, Tiszabó, Kőtelek, Nagykörű, Besenyszög, Szajol, Szolnok, Tószeg, Tiszavárkony, Vezseny, Nagyrév, Tiszasas községek határában levő árterületek, amelyekről a Tisza késő tavaszi, sőt nyári áradásai miatt esetleg minden negyedik-ötödik évben tudják betakarítani a mezőgazdasági terményeket, s ez a pazarló hasznosítási mód nemcsak a népgazdaságnak, de maguknak a közvetlen birtokosoknak is kárakra van. Az elmúlt 10 év során viszont artéri nyártelepítéseinkkel bebizonyítottuk (pl. Besenyszög, Szajol, Abádszalók stb.), hogy fásítással lehet leggazdaságosabban hasznosítani ezeket a területeket.

Természetesen nem gondolunk itt az egész hullámtér beerdősítésére, mindenkor tiszteletben tartanánk a vízügyi szervek jogos előírásait, amelyek az elsődleges cél,

az árvíz levezetés érdekeit szolgálják. Véleményem szerint a két szerv teljes egyetértésben tud együttműködni a hullámtéren belül — melyre egyik példa Szolnok megye is —, vannak már mintaszakaszok az árvédelmi vonal mentén, ahol a mindkét szempontnak megfelelő hasznosítási formát vezettük be s ilyeneknek fokozatos hasznoló kialakítása szükséges.

Ennél sokkal nehezebb kérdés az egyéb birtokosok, most már leginkább tsz-ek kezelésében álló árterületek erdősítése, mivel jelenleg még ragaszkodnak az ősi formához, a mezőgazdasági hasznosításhoz. Bízunk benne, hogy a mezőgazdaság belterjességével ez a kérdés is megoldást nyer, és nem fog nehézséget okozni az a terméskiesés, amit az árterületek beerdősítése okoz; a fás kultúra — viszont a népgazdaságnak hatalmas devizamegtakarítást jelent.

A Tisza Szolnok megyei szakaszán kb. 24—25 ezer kh-ra becsülhető azoknak a mentetlen területeknek a nagysága, amelyeket legjobban erdősítéssel lehet hasznosítani, ezeknek kb. 55—60%-a nyárfásításra is alkalmas, tehát mintegy 13 ezer kh.

Ez a terület 30 éves vágásfordulóval kezelt nemesnyár szálerdő esetén, átlagosan III. termőhelyi osztályt alapul véve, a legújabb erdőjövödelem vizsgálati adatok szerint á. 1425 Ft/kh/év összesen 18 millió 525 ezer Ft évenkénti tiszta jövedelmet biztosítana népgazdaságunknak. Mindösszesen 30 év alatt 555 millió 750 ezer forintot jövedelmezne, fatömegben pedig 2 millió 938 ezer m³ anyagot nyújtana (226 m³/kh). Ilyen óriási értékű tiszta jövedelmet elérni nevezett területegységről, figyelembe véve a hullámtér bizonytalan termelési viszonyait, semmiféle mezőgazdasági kultúrával nem lehet.

Mindkét szempont összeegyeztetése érdekében igen jó módszernek tartom az ún. „olasz módszer“ alkalmazását megyénk főleg mezőgazdasági profilú területén is; vagyis a nemesnyárat tág hálózatban, speciális belterjes műveléssel együtt természetien mezőgazdasági kultúrnövényekkel (beleértve az öntözéses növényeket is), a termőhelyeknek megfelelően külön-külön kidolgozott vetésforgó rendszerben. Ez a módszer alkalmas volna egy esetleg hosszabb átmeneti időszak áthidalására.

A nyárfásítás kérdésénél említem meg az egyes nyárfajták telepítésének lehetőségeit is. A nyárról alkotott elméleti ismereteim és eddigi gyakorlati tapasztalataim alapján megyénk termőhelyi adottságai között az egyes nyárfajok egymásközötti telepítési arányát az alábbiakban határozom meg az előforduló négy tájon belül:

5. táblázat

Nyárok javasolt telepítési aránya Szolnok megyében
százalék

Tájegység	Hazai nyárok		Régi nemes nyárok			Új nemes nyárok	
	Fehér nyár	Szürke nyár	Óriás nyár	Korai nyár	Kései nyár	Olasz nyár	Francia nyár
1. Nagykun-Hajdúhát	10	10	35	15	10	20	—
2. Jászság	15	20	30	—	15	20	—
3. Szolnoki-lőszhát	10	20	35	15	—	20	—
4. Tisza hullámtér	10	15	20	15	10	5	25

Általánosságban hazai nyárok közül feketenyárat (*Populus nigra*) addig egyáltalán nem telepítenék, amíg jó növekedésű, fajtisza és betegségeknek ellenálló ültetési anyagot nem tudunk biztosítani, mert a jelenlegi, megyénkben őshonos példányai szaporításra egyáltalán nem alkalmasak. A rezgőnyár (*Populus tremula*) nem ezekre a termőhelyekre való, nem is telepítjük. A fehérszár (*Populus alba*) és a szürkenyár (*Populus canescens*) aránya valamelyes emelkedést jelent a jelenlegihez képest, s ez a nagy mennyiségű gyenge talajokat figyelembe véve feltétlenül indokolt.

Az ismert nemesnyárok közül az óriásnyárnak (*Populus euramericana robusta*) nagyobb teret szánok, mivel az eddigi tapasztalatok szerint a száraz, sőt enyhén szikes talajokon is igen jól fejlődik. A hullámterekben viszont a nyárfarakkal szembeni fogékonysága miatt mérsékelten telepíteném, annak ellenére, hogy az 1954-es, 55-ös években a ráknak nagy mértékben jelentkező károsítását főleg annak tulajdonítom, hogy a korszerű erdőművelési módszerek alkalmazását elhanyagoltuk és a sűrű állásban maradt nyárasok az amúgyis buja aljnövényzet mellett növelték a gombák, baktériumok fejlődését elősegítő páradús mikroklíma feltételeket. A korai nyár (*Populus euramericana marilandica*) és kései nyár (*Populus euramericana serotina*) arányát általában csökkentettem az új nemesnyárok javára.

Az új nemesnyárák közül feltétlenül el kell most már terjeszteni az olasznyárat (*Populus euramericana* I. 214.) és a francianyárat (*Populus euramericana regenerata*), mely utóbbit főleg az ártéren javasolom nagyobb mértékben telepíteni. A hollandnyárat (*Populus euramericana Gelrica*) egyelőre csak kisebb mértékben, kísérletképpen gondolom alkalmazni, különböző termőhelyeken. A táblázatban nem tárgyalt jegenyenyár (*Populus nigra italica*), tiszaháti nyár (*Populus thevestina*) és bollenyár (*Populus Bolleana*) fajokat csak az országfásítás külön igényeinek megfelelő mértékben javasolom telepíteni, állományt nem alkotnak.

Természetesen az általam javasolt arányokat korántsem tartom feltétlenül jónak és követendőnek, inkább csak általános irányelveként kívánom ismertetni, melyen belül a mindenkori szűkebb termőhelyi követelményekhez kell igazodni, úgy, hogy adott körülmények között a legnagyobb fatömeget tudjuk produkálni. Az új nemesnyárák nagymértékű bevezetésének előfeltétele pedig az, hogy erre hivatott központi szerveink (ERTI) mielőbb ellássanak bennünket kellő mennyiségű és fajtszta szaporítóanyaggal.

Tanulmányomban a Szolnok megyei Alföldfásítás értékelése először is nem teljes — mivel a rendelkezésre álló adatok elég hiányosak —, de nem is végleges, mert az erdő első 10—15 éves fejlődési adatai véghasználati korukig sok változást szenvedhetnek. Főcélom az volt, hogy a most folyó nagyarányú alföldfásítási munka Szolnok megyei eredményeit bemutassam és tőlem telhető kritikai módszerrel értékeljem.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Györffy István: Nagykunsági krónika. 1950. III. kiadás.
2. Ifj. Palugyay Imre: Jászkun kerületek s Külső-Szolnok vármegye leírása. III. kötet. 1854.
3. Dr. Babos Imre: Magyarország táji erdőművelésének alapjai. 1954.
4. Dermendzin József: Erdők jövedelmének vizsgálata. 1959.
5. Kopecky Ferenc: Korszerű nyárfagazdálkodás. 1958.

A karácsonyfanevelés

NAGY ALADÁR erdőmérnök, Nagyatád

Biztosan van sok helyesen telepített és ápolat karácsonyfatele az ország területén, de én nagyon kevés ilyenrel találkoztam. Meggyőződésem, hogy sokfelé lehetne szebb és olcsóbb karácsonyfát nevelni, ezért leírom a nevelésre vonatkozó tapasztalataimat.

Karácsonyfanevelés céljára a lucfenyőt a minőségi fáscka gazdaságos nevelése érdekében *mindig iskoláznunk kell*. A lucfenyőnek felszínen futó gyökérzete van. Ez a fajának megfelelő, természetes gyökérállás. Ezt a gyökérállást már az iskolázásnál figyelembe kell vennünk.

A gyökérzet az iskolázás alatt vízszintes síkban, felszíni elrendezést kap, tehát a talaj ápolása igen gondos, egészen felszíni porhanyítást kíván meg. Ez a faj ki-vételt erősítő szabályt jelent a csemeték mélykapálási igényében. A lucfenyő erőteljesen igényli a talaj és levegő páratartalmát. Ez a mi termőhelyi viszonyaink között ritkán van optimumban és így sokszorosan meghalálja az egészen felületi, csapadék-lekötő talajporhanyítást. Az ilyen, a koronafejlődésre is kiható gondos ápolás, a megfelelő gyökérfejllesztés gazdaságosan és jól csak a csemeték iskolázása útján biztosítható.

A lucfenyőt egy-két éves korában kell iskolázni és további két évig csemetekertben ápolni és csak azután szabad kiültetni. Az így kiültetett anyag már az indulásnál formás fásckákból áll. További előnye az ilyen fásítási anyagnak, s az így nevelt csemete kiültetésének az, hogy a kiültetés során a fajának megfelelő gyökérrelrendezést meg tudjuk adni. A karácsonyfanevelés céljára történő telepítéskor a természetes gyökérrelrendezést még a munkabérek helyi norma útján történő megállapítása árán is meg kell valósítani. Jó alakú fát nevelni csak jó gyökérrelrendezéssel és annak további fenntartásával lehet.

Az én gyakorlatomban az elmondottak szerint nevelt csemetét *mindig az erdősítés alkalmával mellékállományként ültettük ki*, tehát a szorosan vett karácsonyfatele lehetőségét nem alkalmaztuk. Ennek előnyei: tisztításként a véghasználati fatömeg értékénél magasabb értékű fatömeget termeltünk ki; tisztítás után teljes értékű erdősítés maradt vissza; gondos ápolást kapott a főállomány, még hozzá költségmentesen, s ez a főállomány kedvező növekedését is elősegítette annál is inkább, mert az álló-